

25 ҚАЗАН – РЕСПУБЛИКА КҮНІ

Жансая СӨРСЕНБАЙҰЛЫ

25-ші қазан. Ендігі жерде Республика күні аталған осынау бейбіт заман үшін, бабаларымыз жан алып, жан берісті. Түн түсінде көріп, күндіз күрескен еді. “Жалаулы найза қолға алып жау қашырар ма екенбіз?!” деген Ақтамбердінің жалынды жыры осы арманды айқындағандай. Өз алдына жеке мемлекет болған ел ғана Егемендік ұғымының қадірін қастерлейтін. Біз аңсаған арманға жеттік. Өзге ел егемендігін дәл біздей күтті ме? Олар үшін Тәуелсіздік тағылымы туралы түсінік қалай?...

Жоғарғы Кеңестің қаулысымен 1990 жылы 25 қазанда егемендік туралы Декларация қабылданды. Қазақ КСР-нің егемендігі, Қазақстанның тәуелсіз мемлекет ретінде саяси-құқықтық негіздері айқындалды. Онда тұңғыш рет аумақтардың тұтастығы, бөлінбейтіні және мызғымастығы, Қазақстан халықтары мен олардың тілдерінің мәдениетін дамыту, ұлттық бірегейлікті нығайту сияқты мемлекеттіліктің қағидалары бекітілді. Сондай-ақ, құжатта саяси, экономикалық және әлеуметтік мәселелерді дербес шешу принципі жарияланды. Қазақ КСР өзінің ішкі әскерлерін, мемлекеттік қауіпсіздік және ішкі істер органынан құру құқығын алды. Ал, Президент ел басшысы, әкімшілік-атқарушы

Егемендік – ел шоқтығы

һәм жоғарғы биліктің басшысы болып танылды. Декларацияның арқасында біз кеңестік заңдарды тоқтата алдық және өзіміздің заңдарымызды әкеле бастадық. Осы қағидалар негізінде 1991 жылы 16 желтоқсанда «Қазақстан Республикасының мемлекеттік тәуелсіздігі туралы» Конституциялық Заң қабылданды.

Ал, Республика күні Қазақстанда 1992 жылдан бері тойланып келе жатқанымен, мемлекеттік мерекелер тізіміне тек 2001 жылы бірақ енгізілді. Республика күнін бұған дейін, еліміз 17 рет тойлады. Тек 2009 жылдың сәуір айында «Мерекелер туралы» Қазақстанның

жаңа заңында Республика күні қалыс қалды. Бұл мерекені алып тастауға соншалықты бір маңызды себеп болған емес. Бертінге дейін шенеуніктер Республика күнінің маңызы одан кейін келетін Тәуелсіздік күнінен бір мысқал кем еместігін ауыздан тастамайтын. Тек кейбір сарапшы бұл декларация Қазақстанның емес, Қазақ КСР-нің егемендігін жариялады деп есептеген болатын. Не керек, араға 13 жыл салып ел тарихындағы айшықты күн, Республика күні халықпен қайта қауышты.

– Ұлттық мерекелер мен атаулы күндер тізбесіне бірқатар өзгеріс енгізген жөн. Мен Республика күніне ұлттық мереке

мәртебесін қайтаруды ұсынамын. Сондықтан 25 қазан жыл сайын Егемендік күнін еліміздің басты мерекесі ретінде атап өтуіміз керек. 1990 жылғы 25 қазанда Қазақстанның егемендігі туралы декларация қабылданды. Бұл еліміздің тәуелсіздік жолындағы тұңғыш қадамы болатын. Республика күні елдің мемлекет құру жолындағы тарихи қадамының символы болуы керек. Әрине, Тәуелсіздік күнінің бастапқы мәні сақталады. Бұл күн мемлекеттік мереке болып қала береді. Бірақ тәуелсіздік алуға зор үлес қосқан ұлттық батырларымызға тағзым күні ретінде атап өтілуі керек, – деді Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев.

**Құрметті
аудан тұрғындары!**

Баршаңызды еліміздің мерейлі мерекесі – Республика күнімен шын жүректен құттықтаймыз!

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев 25-қазанды «Республика күні», ұлттық мереке ретінде бекітті. Енді, міне, биылдан бастап Республика күні қайтадан айрықша тойланатын болды!

1990 жылы 25-қазанда Қазақстанның Мемлекеттік Егемендігі туралы Декларация қабылданып, еліміз Тәуелсіздік алуға алғашқы қадамын жасады. Осыдан кейін «Республика күні еліміздің мемлекет құру жолындағы тарихи қадамының символы болуы керек» деген ұран пайда болды. Декларацияда алғаш рет ел аумағының тұтастығы, қазақ халқының және Қазақстандағы басқа да ұлт өкілдерінің мәдениетін, дәстүрін, тілін қайта түлету, ұлттық болмысты қалыптастыру әрі нығайту сияқты мемлекеттік қағидалар бекітілді.

Құрметті жерлестер! Бұл маңызды датаның ел тарихындағы салмағы зор. Мерекені атап өту бір бөлек, оны қастерлеп, азаттығымыз бен еркіндігімізді бағалап, Тәуелсіздігіміздің тұғырлы болуына күш жұмсау маңызды. Мереке құтты болсын!

**Б. Асанов,
Абай ауданының әкімі.
Д. Сәkenов,
Аудандық мәслихат хатшысы.**

3-бет

Бас мерекеде баспаналы болды

Алдағы бірегей мереке 25 қазан Республика күні қарсаңында Абай ауданы Дубовка ауылы тұрғындарына қалыпқа келтірілген пәтерлер кілті табысталды. Бұл туралы аудан әкімі Бауыржан Асанов мәлімдеді.

– 20 жылдан астам қаңырап, бос тұрған үйлер иелерін қайта тапты. Аталған үйлер толық қайта жөндеуден өтті. Атап айтсақ 9 пәтер жергілікті бюджет есебінен қалыпқа келтірілді. Олардың кілттерін бүгін коммуналдық тұрғын үй қорынан тұрғын үй алуға кезекте тұрған ауыл тұрғындарына табыс еттік. Бұл Республика күніне,

яғни, мерекеге керемет сый деп білемін, – деді аудан әкімі.

Үй кезегінде тұрған ауыл ағайыны үшін бұл айтарлықтай жаңалық. Еліміздің бас мерекесінде баспаналы болған жұртшылық, аудан мен облыс басшылығына дән риза екендерін жеткізуде.

Өз тілшімізден.

20 қараша
ноября 2022

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ПРЕЗИДЕНТІНІҢ САЙЛАУЫ

САЙЛАУШЫЛАР ТІЗІМДЕРІНДЕГІ ӨЗІҢІЗ ТУРАЛЫ ДЕРЕКТЕРДІ ҚАЛАЙ ТЕКСЕРУГЕ БОЛАДЫ?

Әрбір азамат өзі туралы деректерді тексеруге құқылы

15 күн

Сайлау учаскелерінде сайлаушылар дауыс беру күніне 15 күн қалғанда сайлаушылар тізіміне өздері туралы енгізілген деректердің дұрыстығымен таныса алады

Сайлаушылар тізіміне түзетулер енгізу немесе сайлаушылар тізіміне енгізу қажеттігі туралы өтініштерді сайлау комиссиясы өтініш келіп түскен күні қарайды

Мақұлданбаған жағдайда азаматқа дәлелді шешімнің көшірмесі кешіктірмей беріледі

Қазақстан Республикасы Орталық сайлау комиссиясы

Коворкинг орталығы ашылды

Жұма күні Дубовка ауылының кітапханасында коворкинг орталығы ашылды. Салтанатты шараға аудан әкімі, депутаттар, ауыл жұртшылығы, мектеп оқушылары шақырылды.

Бұл игілікке толы бастау Балалар жылы аясында, Қазақстан Республикасы күніне және Кітапханашы күні мерекесі қарсаңында халық игілігіне берілді. Кітапханалардың ақпараттық-білім беру мекемелері ретінде дамуы бірнеше бағыттар бойынша бағаланады.

Мәселен, кітапханаларды жаңа әдебиеттермен қамту, компьютерлік техникамен жабдықтау, интернетке шығу, кітапхана жиһаздарын жаңарту, коворкинг орталықтарын ашу.

Абай ауданында қазірдің өзінде кітапханаларда 10 коворкинг орталықтары ашылып, жұмыс істеп тұр, ал 2022 жылдың 21 қазанында Дубовка ауылының кітапханасы жаңғырту эстафетасын қабылдайды. Сондай-ақ, кітапханаларды тартымды ету үшін кітапхана кеңістігі мейілінше жаңартылған, заманауи жиһаздар, компьютерлер, жаңа кітаптар сатып алынды, эстетикалық безендіру жұмыстары жүргізілді. Бұл мақсатқа Абай ауданы әкімінің және депутаттық корпусының қолдауымен 813,5 мың теңге қаражаты бөлінді. Кітапханаларда әртүрлі қызмет түрлеріне арналған аймақтар пайда болды, халықтың әртүрлі мүдделері мен топтары үшін қолайлы жағдайлар

жасалды.

Кітапханадағы коворкингке оқу, іскерлік кездесулер, тренингтер, келіссөздер, шеберлік сабақтары, семинарлар, танымдық және шығармашылық даму алаңы, бос уақытты мазмұнды өткізу.

Дубовка ауылының кітапханасында балалардың оқу және демалыс орындары ұйымдастырылып, онда ойнауға, кітап оқуға, шығармашылықпен айналысуға, тіпті үй тапсырмасын орындауға болады. Бұл үшін бәрі бар. Танымдық үстелі ойындары мен заманауи балалар кітаптары қойылған.

Интернет секторында Megaline технологиясы арқылы кітапханада Интернетке тегін қол жеткізу қамтамасыз етілді. Топтық жұмыс пен қарым-қатынас алаңдары, жеке оқу және демалыс аймақтары құрылды. Шеберлік сабақтары, лекциялар үшін проекторымен экрандар бар.

Ашылу салтанатында «Жалын» пікірсайыс клубының кітапхана тарихынан презентациясы, қазақ тілін оқыту үшін «Кел, қазақша сөйлейік!» үйірмесі мүшелерінің өнері, кітапханашы «Сиқырлы сандық» ойынын өткізді, «Кітапхананың жаңа форматы» атты дөңгелек үстелде диалог ұйымдастырылған.

М.Қуандыққызы.

Абай ауыл шаруашылығының мәселесін министр қарады

Абай ауданының И.Жабяк жетекшілік ететін “Шанс” шаруа қожалығының базасында Қазақстан Республикасының ауыл шаруашылығы министрі Ербол Қарашұкеевпен облыстық жергілікті атқарушы орган мамандарының басқосуымен, ауыл шаруашылығы тауар өндірушілерінің кездесуі өтті.

Аталған кездесу барысында мал және өсімдік шаруашылығы саласы-

на берілетін субсидиялар, үзілістері мен демалыстары

һәм несиелері қарастырылып, ортақ талқыға түсті. Жиналған

ауылшаруашылық мамандары бұл сауалды бірлесе талқылап ортақ шешімдерін ортаға салды. Министр мәселенің мән жайына

көз жеткізіп, бұл мәселе жұмыс барысында шешімін табатынына сендірді.

Өз тілшімізден.

Қарағанды облысы Абай ауданы бойынша ауыл әкімдерін сайлау нәтижелері туралы АҚПАРАТ (2022 жылғы 16 қазан сайлау) ИНФОРМАЦИЯ о результатах выборов сельских акимов по Абайскому району Карагандинской области (выборы 16 октября 2022 года)

Сайлау округінің (ауылдық округтің) атауы/Наименование избирательного округа (сельского округа)	округ бойынша сайлаушылардың жалпы саны/общее число избирателей по округу	сайлау бюллетеньдерін алған сайлаушылар саны/число избирателей, получивших избирательные бюллетени	дауыс беруге қатысқан сайлаушылар саны/число изб., принявших участие в голосовании		барлығына қарсы дауыстар саны/число голосов против всех	Сайлау округі бойынша кандидаттар саны/Кол-во кандидатов по избират. округу	Әкімдікке кандидаттың Т.А.Ә./Ф.И.О. кандидата в акимы	"ИЯ" деп берілген дауыстардың саны/Число поданных голосов "ЗА"		сайланған әкімнің Т.А.Ә. (т. ж., бұрынғы жұмыс орны, лауазымы, тұрғылықты жері) /Ф.И.О. избранного акима (г.р., прежнее место работы, должность, место жительства)	Кім ұсынды/Кем выдвинут	Партияға қатыстылығы/Партийная принадлежность
			абс.санда/в абс. Цифрах	% /в %				абс.санда/в абс. Цифрах	%/ в %			
Көксу сайлау округі/ Коксунский избирательный округ (Көксу ауылдық округі/ Коксунский сельский округ)	1189	872	872	73,3	13	3	Бегманов Куат Хажбергенович	11	1,28	Таран Азамат Таранұлы 1970 ж.т./г.р."Дубовка ауылдық округі әкімінің аппараты" ММ, бас маман, Қарағанды қаласының тұрғыны/ ГУ "Аппарат акима Дубовского сельского округа", главный специалист, проживает в городе Караганда	"AMANAT" партиясы/ партия "AMANAT"	"AMANAT" партиясының мүшесі / член партии "AMANAT"
							Салауатов Балжан Серикұлы	125	14,6			
							Таран Азамат Таранұлы	720	84,1			

Егемендік – ел шоқтығы

(Соңы. Басы 1-бетте).

Бұл аз десеңіз, Республика күнін әлем елдері өзінше атап өтеді. Мысалы, АҚШ халқы Республика күнін жыл сайын 4 шілдеде тойлайды. Себебі 1776 жылы дәл осы күні АҚШ тәуелсіздік декларациясын қабылдаған. Республика күні АҚШ-тың азат әрі тәуелсіз ел ретіндегі туған күні болып саналады. Америкалықтардың көпшілігі бұл күнді күніне қарап, «Шілденің төрті» деп атайды. Бұл мейрамда оташулар атылып, барбекю пісіріліп және карнавалдар, жәрмеңкелер, пикниктар, концерттер, бейсбол ойындары, отбасылық кездесулер дәстүрлі түрде өткізіледі. Сондай-ақ үкімет халыққа жолдау жолдап, әртүрлі іс-шара ұйымдастырады. Республика күні — АҚШ-тың ұлттық мейрамы. Сондықтан бұл мерекені америкалық отбасылар асыға күтеді.

Ал, аспан асты елі аталған Қытай Халық Республикасында бұл күн ең басты мереке болып саналады. Қытайлар Республика күнін 1 қазанда тойлайды. 1949 жылы дәл осы күні халықаралық аренада қытайлардың атынан сөйлейтін бір ғана заңды өкіл болуы керек деген шешім қабылданып, сол шешімнің негізінде Қытай Халық Республикасы жарияланған болатын. Республика күніне арнап ел астанасы Бейжіңнің орталық алаңы – Тяньаньменьде әскери шеру ұйымдастыратын дағды қалыптасқан болатын. Кейіннен 1959 жылы қабылданған шешім бойынша, шерулер тек мерейтойлық даталарда ғана ұйымдастырылып, одан кейін мәдени революциялар басталысымен, мұндай шерулер мүлдем тоқтатылған еді. Жалпы, мереке жеті күн бойы тойланады. Бұл аптаны қытайлар «Алтын апта» деп атап кеткен. «Алтын апта» аталуының себебі қытайлар басқа қандай мереке болса да тойлауын тойлайды, бірақ ешкім жұмыстан, не оқудан босатылмайды. Қалаларда кешкісін фейерверк атылады. Ал жалпы халыққа келсек, әркім өз қалауынша тойлайды. Өйткені бұл ұлттық емес, мемлекеттік мереке болғандықтан, өзіне тән тойлау дәстүрі жоқ.

Бауырлас Түркия мем-
лекеті де Республика күнін
қазан айында атап өтеді.

Себебі 1923 жылы 29 қазан күні елдің тұңғыш президенті Мұстафа Кемал Ататүрік ел конституциясына өзгерістер енгізіп, Түркия Республикасы деп жариялаған. Анадолы жерінің бас мерекесі жыл сайын сән-салтанатпен тойланады. Ал елдің бас қаласы Анкарадағы мейрам Ататүрік кесенесінен басталады. Бұл жердегі шараның алғашқы легі мемлекет және үкімет басшылары, министрлер мен саяси партия өкілдерінің қатысуымен өтеді. Мұнда атаулы мерекелерді Ататүрік жатқан жерде атап өту бұрыннан дәстүрге айналған. Бұл күні әдеттегідей елде қауіпсіздік шаралары күшейтіліп, шаһар орталықтарына қосымша сақшылар жұмылдырылады. Қараша халық Түркияның алғашқы парламентінен – Ататүрік кесенесіне дейін алқызыл байрақтарымен шерулетеді. Республика күні елдің әрбір үйінде, мектептер мен емхана, дүкендерге мемлекеттік ту ілінеді. Осылайша, түрік халқы бұл күнді қастерлеп, үлкен той-думанмен атап өтеді.

Ал Италияда Республика күні жыл сайын 2 маусымда тойланады. Бұл маңызды дата Италия мемлекетінде жаңа басқару жүйесінің дүниеге келгенін білдіреді. 1946 жылы 2 маусымда бүкіл халық, оның ішінде әйелдер қатысқан референдум өтті. Нәтижесінде, Италияда соғыс уақытында өзін фашистік режиммен тығыз ынтымақтастықта ұстаған монархия жойылып, республика жарияланды. Король Умберто II тақтан босатылып, билеуші Савой үйінің мүшелері жеу аударылуға жіберілді. Ел жаңа басқару формасын қабылдады және кейіннен Италияның жаңа конституциясын дайындаған Ассамблея мүшелерін сайлады. Республика күні елдің ірі қалаларында әскери парадтар өтеді. Римдегі алғашқы республикалық шеру сонау 1948 жылы өткен болатын. Шеру Колизейден Капитолийдің етегіне дейін Императорлық форумдар даңғылы бойында өтті. Италияның НАТО-ға кіруімен елдің басқа ірі қалаларында әскери парадтар өткізіліп, 1950 жылдан бастап әскери парад мерекенің ресми іс-шараларының тізіміне енгізілді. Қарулы күштердің барлық бөлімшесінің әскери қызметшілері қазіргі заманғы парадтарға

қатысады. Оның ішінде әуеқуштері, әскери-теңіз күштері, құрлық әскерлері, оның ішінде элиталық барсельерлер тобы, карабинерлер (полицияның арнайы бөлімі), Қаржы гвардиясының қызметкерлері, орман полициясы, құтқарушылар және тіпті Қызыл крест медбикелері де бар. Шеруді президенттік полктың біріккен атты әскері аяқтайды. Рим орталығының аспанында аты аңызға айналған Eurofighter жауынгерлері Италияның мемлекеттік туының түстерін ауаға шашып, айналып жүреді.

Посткеңестік мемлекеттердің біразы ресми декларациялары қабылданған күнді Республика күні ретінде атап өтеді. Оның ішінде Әзербайжан мемлекеті де бар. Әзербайжан Демократиялық Республикасы шығыстағы алғашқы зайырлы демократиялық мемлекет ретінде 1918 жылы 28 мамырда құрылған. 1990 жылдан бастап Республика күні ұлттық мейрам ретінде тойланады. Бұл күні ел астанасында әскери парад өтесіні. Осы күннің құрметіне Бакудегі жер асты стансасына «28 мамыр» деген атау берілген. Онда Әзербайжан Демократиялық Республикасының құрылғанына арналған ескерткіш тақта орнатылған. 2008 жылы Республика күнінің 90 жылдығына байланысты мерейтойлық пошта маркасы шығарылды. Жалпы, ел халқы ұлттық мерекені асыға күтеді. Себебі мерекеді Әзербайжанның түкпір-түкпірінде концерттік бағдарламалар ұйымдастырылып, кешкілік оташашулар атылады.

Тізіп шыққан тізімге қарасаңыз, әлем елдерінде бұл мереке күннің жайма шуағында өтеді екен. Осыған байланысты халықтың түрлі іс-шараға атсалысуына жағдай толық жасалған. Бұл шетел, әрине...

Ал, біз ше?!
Қазақстандықтар? Біз ел
Егемендігін осындай сән-
салтанатпен өткізіміз бе?
Ел еңсесінің шоқтығына
айналған Республика күнін
Алаш болып атқарсақ,
Міне, елдіктің, ерліктің
де көрінісі осы болмақ.
Атамыз асыға күткен арман-
ды асқақтата білу - біздің
парыз.

**ҰЛТ ҰСТАЗЫ –
А. БАЙТҰРСЫНОВТЫҢ
ӨМІРІ МЕН ҚОҒАМДЫҚ-САЯСИ
ҚЫЗМЕТІ
(1872-1937 ЖЖ.)**

(Соңы. Басы алдыңғы санда).

Голощекиннің тікелей нұсқауымен Алаш қозғалысы қайраткерлеріне қарсы жасалған қуғын-сүргін кезінде, 1929 жылдың 2-маусымында 43 «Алаш» қозғалысы қайраткерлерімен бірге ол Алматыда тұтқынға алынып, осы жылдың соңына қарай тергеу үшін Мәскеудегі Бутырка абақтысына жөнелтілді. КСРО Халық комиссарлар кеңесі жанындағы ОГПУ «үштігінің» 1930 жылы 4-сәуірдегі шешімімен Байтұрсыновқа «1921 жылы Орынборда контрреволюциялық ұйым құрды, орта азиялық пантүрікшіл ұйымның бастысы Валидовпен байланыста болды. 1927 жылы қазақ даласында қарулы көтеріліс даярлау әрекетіне қатынасты» деген айыптар тағылып, РКФСР Қылмыстық кодексінің 58-бабының 2, 4 және 11-тармақтарына сәйкес ату жазасына кесілді. Бұл шешім бірнеше рет өзгерістерге ұшырады: 1931 жылы қаңтарда 10 жылға концлагерге ауыстырылса, 1932 жылы қарашада 3 жылға Архангелсکیге жер аударылсын деп ұйғарылды. 1933 жылы мамырда денсаулығы

ашарлап кетуге байланысты қалған мерзімді Батыс Сібірде айдауда жүрген отбасымен (әйелі мен қызы) бірге өткізуге рұқсат беріледі. 1934 жылы М.Горькийдің жұбайы Е.П.Пешковаңың ұсынысы бойынша Халықаралық Қызыл Крестің араласуымен Байтұрсынов мерзімінен бұрын босатылып, отбасымен Алматыға оралады. Бұл жерде тұрақты жұмысқа қабылданбай, түрлі мекемелерде қысқа мерзімдік қызметтер атқарды. 1937 жылы 8 қазанда тағы да қамауға алынып, адам төзгісіз азап тартып, екі айдан соң, яғни 8-желтоқсанда атылды.

Абақтыда отырған кезінде Байтұрсынов терегушілердің сауалына: «Меңің идеалым – қазақ халқының тұрмыс жағдайын, мәдениетін мүмкін болғанша көтеру, ал мұның өзін оның игілікті дамуының алғышарты болғандықтан, мен осы мұратты қандай билік қамтамасыз ете алса, соған риза болмақпын» [10] - деп жауап қайтарған еді.

А. Байтұрсынов жары
Александра Ивановнаға
«Бәдрисаға» деп ат қойған.
Ол есім араб тілінен
аударғанда «Бадрун» - толық
ай, «саға» - кіршіксіз таза
деген мағынаны білдіреді
емес. Ахмет Байтұрсынов мекен
Бәдрисафаның туған балалары
болмаған. Олардың бауыр-
ларына салып, асырап алған
Аумат, Қазихан және Шол-
пан деген үш баласы болған.
Аумат пен Қазихан ертерек
дүниеден өткен. Ал Шолпан
халық жауының қызы ретінде
Бәдрисафамен бірге айдауда
болған [1].

А. Байтұрсыновтың қазақ елінің тәуелсіздігі үшін тартқан тауқыметі нағыз азаматтық ерліктің, патриоттықтың айнасы. Қазақ тіл білімі мен әдебиеттану ғылымдарының негізін салушы ғалым, ұлттық жазудың реформаторы ретінде тарих сахнасында қалған ол,

ірірше маңызды еңбектің авторы. Мысалы «Қырық мысал» 1909 ж. жарық көрді. Ол бұл еңбегінде Ресей отаршыларының зорлық-зомбылығын, елдің тұралаған халін жұмбақтап, тұспалдап жеткізді. Байтұрсынов мысал жанрының қызықты формасы, ұғымды идеясы, уытты тілі арқылы әлеуметтік сананы оянуына ықпал етті. Онда надандық, тақаппарлық, күншілдік, аңқаулық, залымдық, т.б. теріс қылықтарды әшкереледі. Ақынның азаматтық арман-мақсаты, ой-толғамдары кестелген өлеңдері «Маса» деген атпен 1911 ж. жеке кітап болып шыққан. «Масаның» негізгі идеялық қазығы – жұртшылықты оқуға, өнер-білімге шақыру, мәдениетті уағыздау, еңбек етуге үндеу. Ақын халықты қараңғылық, енжарлық сияқты кемшіліктерден арылуға шақырды. «Қазағым елім, Қайқаып белиң, Сынуға тұр таянып, Талауда малың, Қамауда жаның, Аш көзінді оянып, Қанған жоқ па әлі ұйқың, Ұйықтағын бар не сиқың?!», - дейді ақын. Қазақ халқы үшін ең ауыр қасірет – отаршылық езгісі Байтұрсынов поэзиясының басты идеясына айналды. Сондай-ақ Байтұрсынов Пушкин («Балықшы мен балық», «Алтын әтеш» т.б.), Лермонтов («Мцыри»), Вольтер, Надсон өлеңдерін аударды. Бұл аудармалар тың тақырыпты, идеялық-көркемдік деңгейі жоғары туындылар. Байтұрсыновтың «Қазақтың бас ақыны» деген көлемді мақаласы – әдебиеттану ғылымындағы алғашқы зерттеу еңбектерінің бірі. Мақалада ұлы Абайдың тарихи миссиясы рухани болмысы, өлеңдерінің ұлттық сөз өнеріндегі маңызы, көркемдік-эстетикалық сипаты баяндалды. Оның «Әдебиет танытқыш» деген зерттеуі (1926) қазақ тіліндегі тұңғыш іргелі ғылыми-теориялық еңбек. Байтұрсынов әдебиет тарихына, теориясы мен сынына, методологиясына тұңғыш рет тиянақты анықтама беріп, қазақ әдебиеттану ғылымының жүйесін жасады. Сондай-ақ, ол – әдебиет тарихының мұрасын, ауыз әдебиеті үлгілерін жинаған зерттеуші ғалым. Көркемдігі айрықша «Ер Сайын» жыры (1923) мен қазақ тарихының төрт жүз жылын қамтитын «23 жоқтау» жинағын (1926) кітап етіп шығарды. Ол – Қазақ ғылымы тарихында ұлттық әліпби жасап, жаңа үлгі ұсынған реформатор. Байтұрсынов әліпбиі қазақ тілінің табиғатына бейімделген араб жазуы негізінде жасалды. Ол Қазақ білімпаздарының тұңғыш съезінде (Орынбор, 1924), түріктанушылардың 1-құрылтайында (Баку, 1926) араб жазуындағы әліпбидің қажеттілігін, құндылығын жан-жақты тұжырыммен дәлелдеген ғылыми баяндама жасады. Бұл әліпби ұлттық жазудың қалыптасуындағы ірі мәдени жетістік болып табылады. Байтұрсынов халыққа ғылым-білімнің қажеттілігін түсіндірумен ғана шектелмей, білім беру ісін жолға қоюға күш салды. Байтұрсыновтың «Оқу құралы»

(1921) – қазақша жазылған тұңғыш әліппелердің бірі. Бұл әліппе оқытудың жаңа әдістері тұрғысынан өңделіп, 1925 жылға дейін бірнеше рет қайта басылды. «Оқу құралы» қазіргі әдістеме тұрғысынан әлі күнге дейін маңызды оқулық ретінде бағаланады. Байтұрсынов қазақ тілінің тазалығын сақтау үшін қажырлы еңбек етті. Өзі жазған «Өмірбаянында» (1929): «... Орынборға келгеннен кейін, ең алдымен, қазақ тілінің дыбыстық жүйесі мен грамматикалық құрылысын зерттеуге кірістім; одан кейін қазақ әліпбиі мен емлесін ретке салып, жеңілдету жолында жұмыс істедім, үшіншіден, қазақтың жазба тілін бөтен тілдерден келген қажетсіз сөздерден арылтуға, синтаксистік құрылысын өзге тілдердің жат әсерінен тазартуға әрекеттендім; төртіншіден, қазақ прозасын жасанды кітаби сипаттан арылып, халықтық сөйлеу тәжірибесіне ыңғайластыру үшін ғылыми терминдерді қалыптастырумен айналыстым» деген Байтұрсынов қазақ мектептерінің мұқтажығын өтеу мақсатында қазақ тілін пән ретінде үйрететін тұңғыш оқулықтар жазды. Оның үш бөлімінен тұратын «Тіл - құрал» атты оқулығының морфологияға арналған бөлімі 1914 ж., фонетикаға арналған бөлімі 1915 ж., синтаксис бөлімі 1916 ж. жарық көрді. «Тіл - құрал» - қазақ тілінің тұңғыш оқулығы. Оқулық қазіргі қазақ тілі оқулықтарының негізі болып қаланды. «Тіл - құрал» - қазақ тіл білімінің тарау-тарау салаларының құрылымын жүйелеп, ғылыми тереңдігі, дәлдігі қазіргі ғылым үшін өте маңызды. Ол тұңғыш төл грамматикалық терминдерді қалыптастырды [3. 10-16 бб.].

Сонымен, Ұлт ұстазы
– А. Байтұрсынұлы Батыс
мәдениетінен алшақ, білім-
ғылымнан кенже қалған,
күнделікті малын бағып, егінін
еккеннен басқа тірлігі шама-
лы, бейқам, жым-жырт жатқан
қазақ халқын ояуды мақсат етті.
Ол алға басып, жұрт қатарына
кіру, басқадан кем болмаудың
басты амалы білім мен ғылым
деп білді. Оның есімі қазақ
мәдениеті мен ғылымының та-
рихына алтын әріппен жазылып,
мына бір сөзі ұлтымызға ұран
болуы әбден лайық. «Біз кейін
қалған халық, алға басып, жұрт
қатарына кіру керек. Басқадан
кем болмас үшін біз білімді,
бай һәм күшті болуымыз керек.
Білімді болуға оқу керек, бай
болуға кәсіп керек, күшті болуға
бірлік керек. Осы керектердің
жолында жұмыс істеу керек» -
деген сөзі бүгін де өте маңызды
екендігін өмірдің өзі дәлелдеп
отыр.

Қанат Өскембаев,
т.ғ.к., доцент
Астана халықаралық
университеті,
Қазақстан Республикасы
Нұр-Сұлтан қаласы

■ РЕПОРТАЖ

Адам жаны үшін арпалыс немесе фельдшердің 1 тәулігі

Жансая СӘРСЕНБАЙҰЛЫ

— Сағат түнгі 2:00-ден асқан уақыт. Абай аудандық ауруханасы диспетчерінен жедел шақырту түсті. «Пышақтан жарақаттанған адам тезірек жету керек!» деген. Мекен-жайды анықтасымен жедел жәрдем көлігінің дабылын қосып, бар жылдамдықпен оқиға орнына жеттік. Жер үйге жетіп дарбазасынан ішке енгенде, анадай жерде орындықта шалқалай жатқан ағаны көрдік. Жасы шамамен 50-лерде. Әйелінің безек қаққанына қарамастан төрге ұмтылдым. Қасына келіп, жейдесінің қанға боялғанын көріп, тез арада жараның орнын таптық. Мұрнымен алған дем өкпеден кіріп жатыр. Пышақ өкпені тескен екен. Не істеу керек мұндайда?

Бар эмоцияны өшіріп «басты суытып, қолды қыздырып» әрекетке көшу керек. Уақыт — санаулы.

7 МИНУТ: – ӨЛІМ МЕН ӨМІР

— Тез арада системалық пакеттің бірін алып, жараның аузын тазалап сүртіп, пакетті жараға пластырмен жапсырдым. Бұл — өкпеде пайда болған тесік арқылы ауа етпен тері арасына өтпеуі үшін. Егер етпен тері арасына ауа өтсе, ол — клетка өліп қалады. Сондықтан, соның алдын алу — мақсат. Осыны жасаған соң әлгі кісіні зембілге жатқызып, ауруханаға апардық. Ақыры аман алып қалдық. Қазір сол кісі әлі күнге дейін кезіге қалса, жаны қалмай құшақтаса амандасады. Дән риза. Осылайша, біздің де бұл өмірде белгілі миссиямыз барын білгенде кеудеме әлдебір сенім ұя салғандай болады, — деп сөзін бастады Абай қаласының алғашқы медициналық-санитарлық көмек фельдшері Бағдат Төрехұлов.

Фельдшер — осы бір мамандықтың бізге жеткен қарапайым түсінігі медициналық орта білімі бар, науқасты қарауға, диагноз қоюға, емдеуге немесе ауруын анықтап дәрігер маманға жолдай алатын дәрігердің бір түрі.

Өзіне берілген анықтамадан анағұрлым зорғысын атқарған қарапайым жан сақтаушыларының арамызда жүргенін білеміз бе?!

Бағдат Сегізбайұлының бұл жұмысқа келген 7 жыл ішіндегі жан түршігерлік оқиғаларын естігенде бойды әлдеқандай үрей билегені жасырын емес.

— Жалпы, бұл жұмысқа ата-анасының ақылын тыңдап, қаламай келгендер

де кездеседі. Ондайлардың көбі алғашында-ақ қан көрсе немесе ауырған адам көргенде өзі нашар хәлге түсіп, емдеуге емес, емделуге қашты. Қазір солардың біразы шахтада жұмыс істеп жүр. Медициналық білімі болса да...

Біздің жұмыста ең басты қағида — нендей жағдайда эмоцияға берілмеу, мейлінше салқын қанды әрекет жасау. Уақыт ешқандай қателікті кешірмейді. Өлім мен өмір арасында жатқан жан үшін 7 минут уақыт ол — ең қымбат сәт. Осы кезеңде фельдшер дер кезінде әрекет жасамаса, бәрі кеш, — дейді фельдшер маман.

Расында, дәрігердің айтуынша белгілі бір қанды оқиға болғанда, қатты зардап шеккен адам — өмір мен өлім арасында 7 минут аялдайды екен. Міне, сол 7 минут аралығында оның жүрегін қайта соқтырып үлгермесе, одан арғысы өліммен аяқталуы әбден мүмкін.

ХӘЛ ҮСТІНДЕ ЖАТҚАН ЖАННЫҢ СОҢҒЫ СӨЗІ

Біз өмірімізде кісі өлімін көрдік пе? Қанша рет? Түрлі апаттардың куәсі, оның ішінде, пышақтан, мылтықтан, өрттен, жол-көлік оқиғасынан зардап шегушілердің қасынан бірінші табылатын жедел жәрдем қызметкерлері. Осы бір ең өзекті түйінді тарқатпас бұрын біз Бағдаттың қандай жағымсыз әдеті (темекі, шақша, алкогольдік сусындар ішу) барын сұрадық. Жұмыстың оңайы жоқ. Дегенмен, мына қызметті

екінің бірі алып жүре алмас еді. Ол — анық.

— Әуелден темекі, араққа қарсы едім. Күнделікті жұмыстың қанға сіңгені сонша адам жанына араша түскенде бар болмысыңды ұмытасың. Тек ажалмен арпалысқан жанды аман алып қалу ойда. Кейін біз жасаған шипа боп, науқастың жағдайы қалыпқа түскенде, туған-туыстарының бір ауыз жылы лебізі жаныңды елжіретіп жібереді. Осы маған бар уайым мен стрессті жоюға көмек.

— Тағы бір жедел шақырту түсті диспетчерден. «Жол-көлік оқиғасы, жас жігіт хәл үстінде» деген. Жол-көлік ережесін бұза-мұза оқиға орнына жеттік. Барсақ, жүргізуші орындығында жас жігіт жиырмалар шамасында. Оң жақ аяқ морт сынған, бас сүйек зақымданған, «тірі қалады» деген белгі аз. Сотурациясын өлшедік. 60-қа түсіп қалған. Сотурация дегеніміз — қанның оттегімен қанығуы. Эритроциттерде кездесетін гемоглобин оттегінің тасымалдануына жауап береді. Яғни, қаншалықты жоғары сатурация болса, адамның қанында оттегі көп деген сөз, сәйкесінше, соғұрлым ол денедегі әр ағзаға таралады. Қалыпты жағдайда оның өлшемі 99 болуы керек. Ауырған жағдайда 93-тен түспеуі тиіс. Түскен жағдайда «науқас хәл үстінде» деп есептеледі.

Әлгі жігіт өзіне не болғанын білмейді. Қозғалмауын өтініп жатсақ та, құлақасар емес. Тұруға әрекет қылады. Басынан аққан қан көзін жауып жа-

тыр. Есте қалғаны қасымдағы көмекшіге қарап, аман қалуы екі талай деп, кислород пен керек жарақты алып келуін бұйырып жатқанымда, жігіттің маған айтқаны «Не алсаңыз да алыңыз, жанымды аман алып қалыңыз, мені өлтірмеңіздерші» деп жалынғаны болды, — деп сол күнгі кезекшілігін тағы еске алды Бағдат Төрехұлов.

Әрине, мұндай жағдайда адам өзінің хәл үстінде жатқанынан хабарсыз болады. Фельдшердің сөзінше тіпті, аяғы сынып жатса да жүріп, жүгіріп кететіндер де болады. Десек те, көп өлім аузындағылар биологиялық өліммен, яғни, өмірінің соңғы сәттері тек қырылдаумен ғана аяқталатынын да жеткізді. Оны аман алып қалу мүмкін емес... — Мүмкін жағдайларда жоқ емес. Бір күні біз Абай орталық ауруханасына құлағынан құлағына дейін бауыздалған

тады.

Мұндайда нағыз дәрігердің іс-әрекеті қандай болмақ? Маманға жүгінсек: — Ең бастысы — сабырлылық. Мен оқиға орнына нендей жағдай болмасын, мейлінше сабырлы кіремін. Неге? Өйткені, мен зардап шегушіні көріп алаңдаулы кірsem, не таң қалып, эмоциямды көрсетsem, ол жердегі қарапайым жандардың халі не болмақ?! Осыны ойлаймын.

Бірде тағы бір жедел шақырту түсті. Тез арада жетсек, туғанына төрт күн болған сәбиді анасы емізіп жатып, ұйықтап кетіп, тұншықтырып алыпты. Баланы қарау барысында оның әлдеқашан жан тапсырғаны анықталды. Себебі, балада жан белгісі жоқ. Көзін ашып қарағанда көздері «мысық көзденіп», яғни, көздің қарашығы кішірейіп мысықтың көзіңдей сызықша болып қалған. Сондай-ақ, жүрек, ми толығымен жұмысын тоқтатқан. Денедегі қан ұйып, даққа айналып арқаға тарап кеткен. Осы белгілерді көрісімен, сол уақыттағы ең қиыны — сәбидің шетінегенін ата-анасына жеткізу. Қанша айтып түсіндірсем де, әлгі кісілердің тыңдағысы жоқ. «Баламыз жаңа ғана тірі еді» деп безек қағады. Осындайда фельдшердің өзгермес қағидасының бірі — өзін тыңдата білу һәм айтқанына сендіру, — деп Бағдат Төрехұлов біз білмейтін енді бір медициналық сырдың басын ашты.

НАҒЫЗ МАМАН БЕЙНЕСІ

Асылында, білмейтініміз көп. Біз фильмдерде көретін халық мақтаныштары, батырлары ортамызда жүр. Өлім мен өмір үшін арпалысып, жанға сауға сұрағандардың бары қуантады. Мұны жалпақ жұртшылық білуге тиіс.

— Елден алған алғысқа масайрап, масаттанып қалатынымыз рас. Дегенмен, «мен батырмын» немесе «мен болмасам» деген ойдан адамын. Бізді де бұл жағдайға жеткізе тәрбиелегендер бар. Бағыт-бағдар ұсынған. Тіпті, алғаш жас маман болып келгенде әкесін жерлеп жатқан жерінен менің атақшыма телефоны арқылы көмек берген ұстазымды әлі ұмытқам жоқ. Ол — 30 жылдық тәжірибесі бар Светлана Истомина. «Көмек керек болса, бірдеңені білмесең кез келген уақытта хабарлас, қолымнан келгенше көмектесем» деген еді. Осы бір ауыз сөзі бар жұмыс тәжірибемде мені алға жетелеп келеді. Кейінгі іс-тәжірибеден өтуші іні-қарындастарыма бар білгенімді үйретіп, бөліскім келеді. Кейде дәл іс-тәжірибеден өтуші жастар келгенде шақырту аз болады. Содан ішімнен ойлаймын «Қап мына балалар ештеңе үйрене алмады-ау!», деп. Болмаған соң жоқ дегенде «ине салып үйренсін» деп, өз қолымды ұсынамын. Витаминдерді салып, тамырға тура түскендеріне мәз-мейрам болып жатады. Бұл да менің ойымша бір жетістік қой. Бәрі кішігірім үйренуден басталады емес пе?! Біздің де аяқ аспаннан салбырап түспеген шығар, — деп сөзін тәмамдады фельдшер.

Кезекшілік келді. Бағдат Төрехұлов сақдай сай. Қолына ұстаған қобдишаның ішінде сан препарат, сан медукамент бар. Диспетчерден келген шақыртудың артында басы ауырып, балтыры сыздағандар ғана емес жаны мұрнының ұшына таяп, арашаны ақ халаттыдан сұрағандар тұр. Жанға араша түскеннің жаны сау болсын!

АБАЙ ауданы.

■ БҮГІНГІ САТИРА

Әдебиет БЕЛГІБАЙҰЛЫ

Тендер

Әлқиса, бір күні әкем үйдегілердің бәрін жинап алып мәжіліс құрды.

— Халқым, өздерің білесіңдер, Үкіметтікі сияқты біздің отбасында да қазан-ошақты майлайтын қаражат бар. Оның аты ресми тілде — бюджет. Ақшаны айдалаға шашып ысырап қылмай, өз орныммен жұмсау үшін енді біз тендермен жұмыс істейтін боламыз. «Тендер» деген тер төгіп жұмыс істеу үшін жұмсалатын қоғамның қоржынына үйіп-төгіп салатын қаржы. Сондықтан барлығың тапқан ақшаларыңды әкеліп тапсырасыңдар. Әрқайсын өзіне керек нәрсені тендерді өткізетін комиссия төрағасына, яғни, маған келіп айтасыңдар. Оны хатшым, яғни, шешелерің тіркеп қояды. Сосын тендер жариялаймыз, — деді.

Бұның бәрі бізге алғашында қызық болып көрінген болатын. Ай, жаздық қой бір, керек нәрселерімізді!.. Көбі өтпей қалды. Кейбірі кейінге шегерілді. Өтініштеріміздің шетіне «бюджет қаржысынан мұндай заттар алу қарастырылмаған» деп бадырайтып жазылып, кері келгендері де болды. Менің, әйтеуір, «қысқы етік алу керек» деген бір мәселеме дұрыс қарапты комиссия басшысы.

— Сен бұл жерге нақты бағасын жазба, етігің 4 мың теңге тұратын болса, оны 20 мың деп жаз! Сосын, өзіңмен бірге екі адамды тендерге түсір, қай жеңгенің аласың. —Әке... — дей бергенде, — Басеке де! — деп ауызымды жауып тастады төраға. — Мен кімді жазайын? Көрші Болатты қосайын ба? Екеуіміздің размеріміз бірдей ғой.

— Жоқ, болмайды. Көрші — біз үшін шет ел. Сырттан жат жұртты қоспау керек. Үйдегі аға-апаларыңды тірке! —

— Басеке, ағамның аяғы үлкен, ал апам «женский» етік керек емес пе?

— Үй, бұның бәрі — қағаз жүзінде іске асатын дүние. Екі адам дедім бе, екі адамды тап! Болды! Ағам мен апамды көндіріп, оларға да менің аяғыма шақ етікке тапсырыс бергіздім. Біреуі бағаны 30 мың деп, екіншісі 25 мың деп белгіледі. Мен

тендерді ұтып алдым, 20 мың теңге деп жазып. Әкем, т-фу, басекең:

— Тендерді ұтып алу үшін алғашқы жарна өзіңде болу керек, — деді.

— Менде ақша жоқ қой, бәрі сізде емес пе?!

— Жарайды, саған 3 мың теңге беремін, соған аласың етігіңді.

— Басеке, беремін дегеніңіз 20 мың емес пе еді. — Тендерге қатысушының сөзі өтпейді, қарағым! Біз не, сонда тендерді

ұйымдастырғанымыз үшін түк те алмауымыз керек пе? Олай болмайды. Төраға 50 пайызын, хатшы 20 пайызын алады, қағаз толтыруға да 10 не 20 пайыз ұсталады. Ал саған қалғаны тиеді. Солай. Оған келіспесен, жолың әне! Мен ұтқаныммен ағам мен апам тендерге екі қайта түсуге болмайды деген соң етіксіз қалды. Жылда жаңасын алушы еді, биыл сол ескілерін сүртіп, тазалап киді. Сөйтіп, тендер деп тентіреп жүріп, басқа пәле тілеп алдық. Ал әкем, то-есть төраға төрт-бес айда, он жыл амандаған машинасын мінсе, шешем, яғни хатшы үстіне құндыз шуба киді. Ал біз — халық тендердің арқасында бұрындары 10-20 мыңдық киімдеріміздің орнына 3-4 мың тұратындарын қанағат етіп жатырмыз. Жақында күнделікті жейтін тамаққа да тендер жариялауымыз деген болатын төраға. Енді жағдайымыз не болатынын...

■ ДЕНСАУЛЫҚ

16-ШЫ ХРОМОСОМА

АУТИЗМ немесе ШЕҢБЕР ШЕҢГЕЛІНДЕГІ КІШКЕНТАЙ ЖҮРЕК

Жансая СӘРСЕНБАЙҰЛЫ

Ата-ана үшін бала-сы – бары. Көзінің ағы мен қарасы. Оның көңіліне қаяу салып, ренжіткенге жаның ауырады. Жыласа жүрегің қоса жылап, жаныңды қоярға жер таппай кетесің. Біреудің тиіскені, құлағаны, сүрінгені былай тұрсын, бұл күнде белең алған бала дертіне дәрмен қайдан? Соны ойланайық. Бала дерті, оның ішінде, атамыз ауырмаған аутизм деген аурудың алдын алмаққа не шара бар? Аутизм туралы ойлануға итермелеген жалғыз-ақ жағдай. Ол – жақын танысымның баласының «ерекшелігі». Адам көзімен көріп, қолымен ұстаған соң ғана, әр нәрсенің байыбына барып, тұңғығына бойлайды емес пе?

Ақыры сол таныстың басындағы ахуал аутизмді тереңнен тергеуге түрткі болды. 2000 жылдарға дейін атауын анда-санда еститін едік. Көзбен көргеніміз осы. Бұл ахуал екінің бірі, егіздің сыңарында кездесуі әбден мүмкін.

Баланың еркелігі дегеніміз – «ерекшелігі» боп шықса ше?! Басқадан алабөтен бала-сын балабақшаға өзі апарып, өзі әкелетін таныстың мұндай күйі – сол бала мен ата-ананың басында батпан-батпан мәселе барын аңғартқандай. Әйтпесе бұл тақырып мен үшін жат еді. Қолға қалам алғанымның да себебі сол.

Құрығанда, танысымның басындағы жағдайды жұрт боп шеше алмасақ та, кейінгілердің керегіне бір жарар деген ниетте...

ШЫНДЫҚ НЕ ДЕЙДІ?

Шыбын жанды шығғыра шырылдатып тұрып шындыққа тура қарамайынша, қоғамның қотыры жазылмай, қанды іріңі қара етке батып қала бермек. Қандай жағдайда да жауырды жаба тоқитын менталитетімізге тән әдет сүйегімізге сіңіп кеткені сондай – көз алдымыздағыға мән бермейтін, көріп тұрып сезбейтін мәңгүрттеу әрекеттер жасаймыз. «Ауруын жасырған өлетінін» біле тұра, дертін дендетпей, емдеуге енжарлық танытар біздей ел бар ма деп кейде ойлайсың да қоясың. Жанымызды жеп, сыбана сөйлеуімізге себеп көп. Осынау дертке шалдыққан бала санының жыл өткен сайын өсіп бара жатқан дерегі, күні кеше Қостанайда аутизмге шалдыққан жұдырықтай Мәдинаның мерт болуы – балалар арасында белең алған аутизмге ерекше назар керектігін мына қоғамға қара жамылған қайғымен тағы ескертті.

Деректер елімізде аутизммен ауыратын балалар саны 6 мың дейді. Ескерілгені – есепке алынғаны ғана. Есепсіз ел ішінде «еркетотай», «тентек», «бұзақы», «қояды ғой» деген сылтаулармен қаншасы емнен тысқары

қалды? Ойланып көрдік пе?

Қарағанды облысында мұндай ерекше балалардың саны – былтырғы дерек бойынша 491. Облыстық психикалық-медициналық-педагогикалық комиссия мәліметтері соңғы 4 жылда аутизмге шалдыққан балалар саны 231-ден екі есеге өскенін мәлімдейді. Бұл да – есептерісі.

АТАДАН КЕЛГЕНДІ АУРУ ДЕМЕЙМІЗ

Атадан келгенді ауру демейтін қазақ қоғамы үшін бұл дерт расымен де жат. Қазаны оттан, төрі қонақтан босамайтын қазақтың қара домалақ баласы томаға-тұйық, кісікиіктеніп кетеді деп ойлау – бір түрлі. Әйткенмен, ақиқат басқа. Кісікиіктік бар. Бар ғана емес, жыл өткен сайын ондай балалардың саны көбеюде. Оларды ерекше балалар дегенімізбен, қамқорлық жасауға ден қоймай келеміз. Қазақ әуелден көппен біте қайнаспайтын баланы тұйыққа телиді. Тұйық дегеніңіз, бұл ешкіммен селбесе сөйлеспейтін, сұрасаң ғана тіл қатып, сұрамасаң сыр бермейтін қазаққа ғана тән кейіп. Ал, аутизм бұл барып тұрған науқас секілді. Мінез емес, қазақы қалып емес. Басқа түскен ата-анаға ғана «байтал түгіл бас қайғы». Бұл жағдайда көп ата-ана тек саяқ жүріп шешім іздеуге мәжбүр. Сондықтан болар, бақырғанымен базынасын өткізе алмай жүргені. Десек те, қазір бұл балалардың ата-аналары бірігіп, ерекше баланы ел қатарына қосатын амалдар қарастыруда. Дәл осындай мақсатта «Арда Карағанда» қауымдастығы да құрылған еді. «Аутист балалардың ата-анасының ассоциациясы» қоғамдық қоры 2014 жылы осынау балалардың науқасына көз жұма қарамаған отбасылардың арқасында дүниеге келген.

– Біздің мақсатымыз – балаларымыз бір-бірімен және басқа да балалармен араласа алатындай инклюзивті орта құру. Осыған байланысты біз Қарағанды университеті, Қарағанды техника құрылыс колледжі, №27,54 орта мектептерімен тығыз қарым-қатынастамыз. Балаларымызбен шараларды жоспарлап, өткізуді үйренеміз. Сол

арқылы дені сау инклюзивті орта қалыптастырып, балалардың әлеуметтенуіне ықпал етеміз. Сонымен қатар, тәжірибемізді өзге отбасылармен бөлісеміз. Баланың дамуын бақылап, оны ұйымдастыруды да үйретеміз, – дейді қауымдастық жетекшісі Анастасия Быкова.

«ҚАТАРҒА ҚОСАМ ДЕСЕ, ҚАРА ТЕҢІЗДІ ДЕ ҚАЙЫҚСЫЗ ӨТЕР ЕДІМ»

Сонымен, аутизм деген не? Медицина тілінде, Республикалық психикалық денсаулық ғылыми-практикалық орталығының ақпаратына сәйкес, аутизмдік спектр бұзылулары (АСБ) – өзара әлеуметтік әрекеттесу және қоғамдық байланысты бастау мен қолдау қабілетінің тұрақты тапшылығымен, сондай-ақ, шектеулі қызығушылықтармен, жиі қайталанатын мінез-құлық әрекеттерімен сипатталатын жалпылама дамудың бұзылысы (WHO). Яғни, түсінікті тілмен айтқанда дамуда кешеуілдеу. Бұл кезеңде баланың ақыл-есінің даму процесі тоқтайды. Алға мақсат, жоспар құра алмауы, айналаға қызығушылығын жоғалтуы да осыдан. Шеңберден шыға алмай, одан шығуға қаймығып, маңайдағы топтан өзін төмен ұстап, иілгіш келеді. Бұл дерттің балаға қайдан келетінін нақты ешкім толық зерттеп, біле қойған жоқ. Оның әйтеуір бала психикасында мидағы бұзылыстар екенінен ғана хабардар.

«Аутизм» грек тілінен аударғанда «өзім» дегенді білдіреді екен. Демек, аутизмге шалдыққан баланың өз әлемі бар. Ол – сырт елмен тіл табысып, араласып-құраласуға құлықсыз. Өзімен-өзі отырғанды, өзімен-өзі жүргенді жөн көреді. Қалыпты жағдайды бұзуға, өзгертуге ниеттенбейді. Қатты дыбыс, ұрыс-керістен шошиды. Қандай да бір өзгерістер орын алса, одан жаны күйзеледі. Осындай біршама сырт белгілері бары аян. «Аутизм» терминін алғаш рет швед психиатры Эйген Блейлер 1911 жылы ашқан. Бір ғасырдан астам уақыт өтсе де, бұл ерекшеліктің қалай пайда болатынын жіктеп-жіліктеп беруге адамзаттың ақылы әлі де әлемі емес. Бірақ, маман-

дар көбіне бұл жағдайдың 70 пайызы генмен берілетіндігін мойындайды. Ген дегеніміз – қан қарапайым тілмен. Сонда біз бұрын-соңды бұл дертке душар болмасақ, қанға қалай сіңді деген сұрақ келеді. Жо-жоқ. Бұл дерт адамзат басына бүгін ғана түспеген болса

саулығына садақа деп.

Қазір жасы екіде. Әрекеттері өзгеше. Оны өсе келе байқадық. Өзімен-өзі, үйдің іші толған бала болса да, мән бермейді. Іздесең бір бұрыштан ғана табылады. Кейде соны көріп жүрегім қан жылайды. Көзге жас та

керек. Тек қазақы қалпымыз мұны мойындағысы келмеген. Тұйық деп, қала берді жуасқа балап, баланың болмысындағы өзгеріске балаға қайдан келетінін нақты ешкім толық зерттеп, біле қойған жоқ. Оның әйтеуір бала психикасында мидағы бұзылыстар екенінен ғана хабардар.

Ердос (есімі өзгертілді): – Қызым туғанда қандай да бір ауытқуы бар деп еш ойлаған жоқпыз. Қатардағы сәбидей қол-аяғы сау қалпында туды. Біз сыртының саулығына қарап, дені сау деп білдік. Уақыт өте келе, қызымның осы бір дерті анықталған соң, түнде ұйқы қашты. Көзге көрінген сәбиіңнің науқас екенін мойындау, мейлінше, қиын. Қолыңда қаражатың болмаса да, әйтеуір, дауа іздеуге дайын тұрады екенсің. Не берсем де берейін баламның

ірікіліп қояды. Аң-таңмын. Бұл не сынақ? Қанымызда бұрын-соңды бұл дертпен ауырған адам болмаған. Содан әйтеуір, қазақ бір себепші, бір күнәһар іздеуге бейімбіз. Күдігім сол – әйелім вакцина салдырғаннан кейін осындай болды дегенді несіне жасырайын. Бірақ, оған еш дәлел жоқ. Қазіргі таңда арнайы мамандары бар балабақшаға апарамыз. Соның әсері ме әлде қалай, біршама өзгерістер байқалғандай. Бала бұрынғыдай емес жан-жағына қызыға бастады. Сұрақтар қойып, сөйлесуге әрекеттенеді. Үмітім зор. Қатарға қайта қосса, Қара теңізден қайықсыз өтер едімнің кейпіндемін. Бірақ мұндай кәнігі мамандарды жолықтыра беру де бақ қазір, біз секілділерге. Ал, жалпы айтарым, қоғамда біздің балалармен жұмыс істейтін ұйым-мекемелер көп болса екен. Мүмкіндік болса соғұрлым оңалу да жылдамдай ма деген үміт, – дейді әке жүрек.

Зерттеулер мұны дерт демейді. Баланың болмысындағы, жаратылысындағы ерекшелік ретінде қабылдайды. Өзіндік

өзгешелігі болса да, ол қалыпты өмір сүре алады. Тіпті, кейбір зерттеулер бұл ерекше балалардан аса бір қабілетті, қарымды мамандар, данышпандар шығатынын да айтқан. Айталық, Эйнштейн, Билл Гейтс, Ньютон, Бетховен және өзге де атақтыларда аутизмнің ашық сипаты кездеспегенімен, «Аспергер» синдромы көрініс тапқан. Бұл нені меңзейді? Шеңбердің шеңгеліндегі балалардың дамуына қоғам ерекше ден қоюы керектігін нәм болашағының жарқын болатынынан күмәнданбай қолдай білу керектігін ескерткендей. Ата-аналар да, мамандар да баланың бұл ерекшелігіне ерте назар салып, әбжіл қимылдаса, аутизмді жеңе алатынына сенімді. Баланың өз әлемінде жалғыз қалуына жол бермеуде уақыттың алар орны ерекше. Уақытылы әрекеттенсе, дендеген дертке де дауа табылатынын айтады мамандар. Тағы да жоғарыдағы айтқанға айналып соғамыз. Баланы әу бастан қадағалап әр қимыл, іс-әрекетіне мән беріп сақ болған абзал. Үйге жұмыстан қанша шаршап келсек те, балаға көңіл бөліп, оның ойымен санассақ, болашағына бағдар болуда да бір қадам алда болатынымызға кепілдік бар.

Жансая СӘРСЕНБАЙҰЛЫ

Желтоқсан айының бас кезі. Күннің райы қатулы. Теріскейден соққан үскірік жел тіске тісті соқтырардай-ақ. Түнеукүні жауған қарды ала таңда ақ жауын көк айна мұзға айналдырған. Жердің кей бөлігі желдің өткірлігінен бе қар-мұзынан жалаңаштанып, топырағы көрініп алабажақтанып жатыр.

Белдеуге ерттеймін деп басын көтере байлап қойған қызыл қасқа аттың арқырай кісінеген дауысы бейне Арқада құлжа тоқыратып, қырда құлан шұрқыратардай-ақ ащы естіледі. Бес-алты күн мініліп, домжарау болған қызыл ат, екі құлақты кезек қайшылап, жан-жағына елеңдей елпелектеп тұр. Әбден аң қуып, сартап болып қақталса да қыстай етін бермейтіндігі бар еді. Бойы қатты биік емес, жатаған келген, тұяғы шәй кеседей дөп-дөңгелек, жерсоғарлы. Жаясы алты ай күтім көрген семіз малдікіндей жап-жалпақ. Құйрығының түбі жуан да, ұш жағы сымпыстау келген сұйық. Бауыры жинақы, шыбығының алдындағы майы сүйем, салақтап тұр. Омырауы тым үлкен емес, өзіне сай. Бірақ, екі шынтағы шіркіннің қолтығынан қарыс шығып, далада жатыр таза. Бақайы мейлінше қысқа. Артқы аламайы шығыңқы, борбайы екі жақта талтақ. Қысқалау байланған шылбырды кере тартып, басын иіп қойып жер тарпыған қалпы тұр. Осы бір көріністің шырқын ер тоқым үзеңгісінің сылдыры бұзғандай болды. Елең ете қалды қызыл қасқа ат. Ерттеуге икемделген иесінің әрекетіне масаттанғандай оқыранып қояды. Аттың бұл қылығына жігіт іштей қуанып, «көз тимесін» деп бір түкірді. Әуелі майда қарағаннан буылған сыпырғышпен ат арқасын екі жағынан кезек келіп сыпырды. Жал құйрығы майда болғандықтан, көбіне жалы қатты байлана қоймаушы еді. Тарауды да қажет етпейді. Сондықтан, қызыл аттың ерттеуі жылдам-ақ. Әне-міне дегенше құранды ер ат арқасына таңылды. Жігіт аттың шылбырын шешіп, үстіне киген қалың қой ішіктің етегін бір көтерді-дағы, сол аяқты үзеңгіге салып «Я, сәт!», деп атқа мініп, суыт жүріп кетті. Иығынан төмен асынған 12-ші калибрлі аңшы мылтығы, беліндегі оқшантайы жарасып-ақ қалды. Қызыл қасқа аттың аса бір жел қайықша шайқар аяңы жоқ. Артқы аяғын шалжақтай басып, бүлкеткеп келеді. Аяғын басқан сайын иек қағып, басын жерге иіп тастайды жануар. Бағыт ауылдан 28-30 шақырымда орналасқан Олжекең (Олжабай) тауы. Олжабай бір кездері осы маңайға аты шыққан даңқты бай болған деседі, ауыл қариялары. Тау бөктеріне көз сүзіп келе жатқан жігіт әр нені бір ойлап, жан-жағына жалтақтай қарайды.

Күн әжептәуір көтеріліп қалған. Мана ауылдан ілесе шыққан Басарала әр қараған мен тобылғы түбін бір иіскейді. Аң атаулының терісі құлпыра түскен шақ. «Салаң етіп жолықса қайтқан ізі...» Аң демекші, жалпы шілде айының 20-сынан бйлай қарай үйрек атуға рұқсат етіле береді. Өйткені, күз басталып, қара суық түскенде құс семіреді. Арнайы берілетін 10

күндік жолдама мен аңшылар өзен жағалайтыны бар. Биыл күзде Атасу өзенінің бойынан бейсауат аңшы қарасы көрінбеді. Ал, қазан айынан бастап қоян, түлкі, қарсақ атуға маусым ашылғаны ауылдың аңшыларына бірталай септігін тигізеді. Берілген жолдамаға сай аң атып, терісін өткізеді. Ақысына оқ дәрі алады. Қаңтар айының 28-не таяу, ақпанның басына қарай аң ату мүлде доғарылады. Себебі, аң атаулының көбею кезеңіне байланысты. Бірақ, бұл шақ нағыз аңның жұптаса жүретін уағы. Анайдан қоянды көрсеңіз сыңары да сол маңнан қашады. Бірді-екілі ереже елемей жүрген еріктілер аң аулаудың қорықшыларға ұсталып та қалғаны бар.

Күн көтеріле жел сұйылып, ызғар бәсеңдеді ме, әлде жедел жүрістің әсері ме, аттылының арқасы жіпси бастады. Тұлыптың тамақ түймесін бір тесік ағытып, тобылғы сап қамшы ұстаған қолымен самай терін сүртіп қояды.

Бір қарқынмен шұбар жердің шұбалаң соқпағын сұрыптай отырып, бесін кезінде Олжекең тауына да жетті. Бұл шыққан Олжабай тауының арысы Тамай биігінің бауырынан жоғалған аттардың қарасына ұқсас қылаң-бараны аралас мал дүрбіге түсті. Жасынан масақ, оның ішінде жылқы десек көңілі алабөтен жігіттің іші бірден жыли бастады. «Әй, дәу де болса осы біздің аттар-ау» деді ішкі түйсік. Дүрбіні жалма-жан қоржынына тоғытып, атқа қарғыды. Міне сала жапан даладағы жалғыз серігі итін іздесе ит жоқ, Олай қарап, былай қарап болмаған соң, ат үстінде дүрбіні ала салып, маңайды дүрбімен қайта сүзді. Көз ұшында Басарала із кесіп ұзап барады екен. Артына қайырылар емес. Көзін тырнап ашқалы ит пен аттың сырын бір кісі-

дей біліп қалған жігіт ағасы кідірмеді. Иттің соңынан желе шоқи жөнелді. Басарала қалың қараған арасымен ызғытып барады. Артынан қызыл қасқа атпен желмаяша желіп, ілесіп келеді жігіт. Итке жақындап «ит еріп келе жатқан не екен, ізін қарайын» десе із көрінбейді. Қатқақ жерге аң ізі түсе қоймаған. Шамамен 6-7 шақырымнан соң қызыл қасқа ат иттен өте жөнелді. Бағанадан соңынан салпаңдаған аңның сұлбасы көзге түсе бастады. Жылқының тебінін торыған қасқыр екен. Иесі атымның қарқыны бәсеңдей ме деп жіберіңкіреп көріп еді, жоқ, керісінше ат шабысы үдей түсті. Сәл жіберіп қайта іркіңкіреп атты ауыздыққа сүйеп алды. Осылайша қасқырдың да құлағы көрінердей тұсқа таяп қалды. Қашқан аңның бағыты тура Алтынқазғанға қарай. Алтынқазған кезінде геологтар отырған мекен. Маңайында қазылған шұрып, апаны көп тастақ төбе. Жігіттің ойы қасқырды оған жеткізбей қайыру. Манадан бері жете ме деп үміт үкілеп келе жатқан иттен күдер үзіді. Жақындаған сайын

көкжал артына бұралақтап қарап қояды. «Жеттің бе?» дегендей-ақ. «Қой енді әрекетке көшпесек бар еңбек далаға кетер» деп қызыл қасқа атқа иесі тебінген сыңай танытқан еді, жануар ытқып ап жөнеді?! Көзді-ашып жұмғанша қасқырды сойылмен соғар жерге алып келді. Ылғи шапқан аттың үстінде, мылтық атып дағыланған қолға иықтағы қос ауызды ала сала оқ салу, аса қиындық тудырмады. Небәрі 5-7 секунд. Мылтық атуға дайын. Сол қолының білегіне сала құлаш тізгіннің сақина басын іле бере, құндақты қаттырақ қысып ұстап, мылтық дүмін оң жақ иыққа тірей тартып кеп жіберді. «Гүрс» еткені мұң-ақ екен, жұлдызша ағып бара жатқан қасқыр қалпақтай ұшып түсті. Жонымен жерді бір міскеп тұрып, қуып келе жатқан кісіге тұра ұмтылмасы бар ма?! Мылтықтың қос ұңғысы бары қандай тамаша мұндайда. Екінші рет атқанда орнында қалды. Оқ бұл жолы әлдірек тиді-ау шамасы. Шапқан күйі үстінен өте тоқтаған аттылы тұра қалып орнында мылтықты тағы бір оқтап, торпақша теңкііп жатқан неменің

қарауылға басын алып тағы бір атты. Сонаң соң атпен екі-үш дөңгелей айналып, өлгеніне көзі анық жеткен соң, ақ көбік болған атты аялдатпай аяңдата жөнелді. Желге қарсы, ерсілі-қарсылы, екі-үш рет аяңдатып алғаннан соң, анадайда тұрған қою қараған түбіне түсті. Манағы қалың қой ішікті шешіп, тері сүмектеген аттың жаңбырлығына жапты. Екі жеңін желпілдетпей, қанжығаға іліктіріп қаусыра салды. Тізгінді жалына қаңтарып, шылбырын қатқыл қарағанның бір түбіне қазықбау шала байлады. Осылайша, басы резеңке кәлөшпен қапталған киіз пиманың қонышынан кездігін алып, қайыс белдікке жанып алды да, қасқырдың терісін ірей бастады. Артқы жағынан бастап терісін сыпырып бола бергенде Басарала да келіп жетті-ау. Ит келе сала жалаңаш еті буланған қасқырды бір иіскей аунап жата кетті. Бейшара барлығып қалған екен. Қасқырдың терісін сыпырып тісін, өтін алып, жігіт аз кідіріңкіреп қалды. Япыр ай... «Жақсы атқа қасқырдың терісін қанжығалатпаушы еді, ыстығы өтеді» деп. Жоқ. Теріні алып ер тоқымның артына яғни ат көрпе мен пыстанның ортасына жауып, екі жақ басын таралғыдан өткізді де қолтығына салбырата салды.

Қызыл аттың көзі жайнап тұр. Артық тезегін тастап, ащы тері тамшысына дейін алынып ширап алған. Бір

БҮГІНГІ САТИРА

Әдебиет БЕЛПБАЙҰЛЫ

Алтын балық

Әжібай екеуміз балық аулауға жиналдық. Күн де жылы болды сол күні. Тапжылмай бір сағат отырдық. Балық жоқ. Біраздан кейін Әжібайдың қармағы селт етті, біз болсақ селк еттік. Жанталаса жағаға лақтырды. Қармақ ұшынан ұшып кеткен балығымыз барды да, шөп арасына күмп берді. Ал іздейік, таба алсақшы. Біраздан соң жерден адами дауыс шығады, «мен мұндамын!» деген. Әжібай ойбайлап қаша жөнелді. Мен қалам ба, артынан жүгіріп, оны басып оздым. Жүз метрдей кетіп қалыппыз оқиға орнынан. «Не анау?». «Білмейм». Сол ғана болды сөзіміз. «Бар, қарап кел!». Әжібай бастығым ғой, айтқаны – мен үшін заң! Қорқа-қорқа, ілбіп басып, жүрегім ұшып, жарты сағаттай жүрген шығармын. Маңдайдан терімді сүртіп, артыма қарасам... о, тоба, орнымда тұрмын! Зәрем зәр түбіне кеткені сондай, өзімді жүріп келе жатырмын десем...

«Тез бар!» деді Әжібай, жүгіре жөнелдім. Тауып алдым. Балық екен сөйлеп жатқан. Алтын балық. «Отпусти меня, мой повелитель!» – дейді. «Астапыралла!» – десем, «Е, қазақ екенсің ғой!» – дегені. «Жіберші мені, бір тілегіңді орындайын!», – деп мәлиіп тұр. Әжібай да жетіп келді.

– Әй, сен неге басқа алтын балықтар сияқты үш тілек орындамайсың? Менде желание көп!

– Кешірім сұраймын. Маған да жан керек, сендерден бұрын екі рет ұсталғам, соларға бір-бір желанием кетіп қалды. Үн-һ, – деді алтын балық, қабығы жылтырап.

– Кімдер ол, сені ұстап алған? Айт, жаныңның барында! Әйтпесе, өлтіре салам! – деп қояды Әжібай.

Алтушка... тфу, алтын балық ойланып қалды. Біраз тұрып-тұрып, желбезегімен «Ананы қараңдар!» деп төбені көрсетті. Екеуміз де аспанға жалт қарадық! Сол сәтті пайдаланып, суға қашқысы келген екен пәтшағар. Өзенге қарай секіре жөнелгенде қайтадан ұстап алдық. «Суда да құлар бар екен ғой, ә?» – деп қояды Әжібай. «Оны қайтесің?», «Білмеймін». Сол ғана болды жауабы.

– Онда маған үлкен шина бер (онысы машинаның дөңгелегі деп ойладым. Өйткені, біз СТО-да жұмыс істейміз ғой), басқасы керек емес!

– Ләпбай, тақсыр! Балық «үф» деді ме, «сүф» деді ме, әлде «фу» деді ме, әйтеуір, бір дыбыс шығарды. Тұрған жерімізді қараңғы түнек басып кетті де, шет-қиыры жоқ алып шинаның ортасында қалдық! – Әй, Әжөн, мынауың не?!

– Маған Әжөн деме! – дейді. Өзімді әзер ұстап қалдым. Алдында ғана «Енді мен саған Әжөн, Әжеке, Әжібай емеспін! Тек Әжібай Божыбаевич деп айтасың!» деп қаулы шығарып тастаған болатын.

– Әжібай Божыбаевич, сіз неге мынаған тапсырыс бердіңіз? – дедім. – Мен ойладым көп шина бере ме деп, бұндай боларын қайдан білейін... – Енді не істейміз?! – деп айқайлап жатып, оянып кеткенім. Шынында өңімде болса, не болатынын қайдам... «Өй, ақымақ! Жөні дұрыс нәрсе сұрамай ма?» деп қоямын, ашу басылмаған күйі.

Бұл түсті Әжібай Божыбаевичке айтпаймын, сіз де жеткізе көрмеңіз! Әйтпесе, ертен алтын балық аулауға өңімізде баруымыз мүмкін...

Берекелі жәрмеңке – халық игілігіне

Қазір қай дүкенге барсаңыз да қалтаңыз қағылары анық. Баға шарықтап кеткен. Саудаға делдал араласса, бағаның шарықтайтыны тағы бар. Диқандардың еңбекпен өсірген өнімін алыпсатарлар, былай шыға қымбатқа саудалайды. Екі арада жүріп пайда табатындар да делдалдар. Мұндай әрекеттерге шектеу қоюдың бір жолы – ауыл шаруашылығы жәрмеңкесін жиі әрі жүйелі ұйымдастырып тұру.

төмен. Азық-түліктен өзге киім-кешегін, ыдыс-аяғын сатып жатқан саудагерлер де болды. Заттарының бағасы базардағыдай. Жәрмеңкенің қалай өткенін қала тұрғыны Райхан Жұмаханнан сұрағанымызда: «Жәрмеңке Абайда жүйелі өткізіп тұрады. Мәдениет үйінің әншілерінің әндерін тыңдай жүріп, сауда жасадық. Халыққа керегі де осы.Үйімізге жақсы көңіл-күймен қайтып барамыз» – деп, қысқа қайырды. Иә, Райхан айтқандай жұрт жәрмеңкеден көңілді тарасты. Таңнан басталған сауда-саттық тус қайта тарасты.

Мөлдір Қуандыққызы.

Өткен жексенбіде аудан әкімдігі алғашқы күзгі ауылшаруашылық жәрмеңкесін өткізді. Қараша халықтың қарасы көп, барлығы арзан бағада азық-түлік алғысы келеді. Әсіресе ет, жұмыртқаның алдына кезекке тұрғандардың есебі жоқ. Бұл жәрмеңкеге 44 ауыл шаруашылығы тауарларын өндірушілер қатысты. Ауданға қарасты әр ауылдан сатылымға өнімдер алып келген. Қызған сауда болды десе болады. Жәрмеңкеге әкелген жалпы ет – 5,85 тонна, оның ішінде: 2,8 тонна сиыр

еті; 0,55 тонна қой еті; 1,0 тонна жылқы еті; 1,5 тонна шошқа еті; 0,5 тонна шұжық өнімдері; 0,5 тонна сүт өнімдері, 57,9 тонна картоп; 43,25 тонна көкөніс және 36 мың дана жұмыртқа. Барлық өнімдер төмендетілген бағамен сатылды: сиыр еті – килограмына 2200 теңге, қой еті – 2100 теңге, шошқа еті – 1700 теңге, жылқы еті – 2500 теңге, бірінші санаттағы жұмыртқа – оны 370 - 430 теңге аралығында, картоп – 90 теңге, көкөністер - 80-90 теңгеге дейін сатылып жатты. Дүкендерге қарағанда бағасы едәуір

КӘСІПКЕР

Емге шипа ешкі сүтін өндіруді қолға алды

Бүгінгі таңда көзін тауып, істі дөңгелеткенге кәсіптің түрі көп. Атам заманнан мал өсіріп, оның игілігін көрген халқымыз үшін бұл таңсық емес. Бүгінгі кейіпкеріміз Дубовка ауылының тұрғыны Жансая Серік ешкі бағын, асылтұқымды голландиялық «Заннин» сүт тұқымды ешкілерін алуды жоспарлап отыр. Жақында ғана Абай ауданыны әкімінің 1 миллион теңгелік грантын жеңіп алған Жансая қорғап шыққан жобасы бойынша іске кіріскелі отыр. Жобасындағы негізі мақсаты ауыл-аймақты экологиялық таза және жоғары сапалы өнім шығару және дәстүрлі технология бойынша сүт өнімдерін өндіру екен. «Заннин» ешкісінен де тәулігіне 5 литр сүт алуға болады. Аталған ешкі сүтінің бір литрі – 700 теңге. Бұл ешкілер 100 мың теңгеге бағаланады.

«Мал азығына кететін шығын көп емес. Мәселен, 10 ешкіге күніне 1 бума шөп, 5кг. жем керек. Бір бума шөп 1000тг., 1кг. жем 180 тг. Екенін есепке алыңыз. Айына 30тжк, 150кг. жем кетеді. Бір жылда 360 мың теңгеге шөп пен 324 мыңға жем жеп шығады. Жас кәсіпкердің есептегеніндей 1 миллионға барып қалады.

«Ауыл аймақтарында көбінесе өнімді өздері үшін дайындайды. Мен тұратын және

өнім сататын кенттер қалаға жақын тұрғандықтан ауыл шаруашылығымен көбісі ай-

налыспайды. Сондықтан таза өнім халық сұранысына ие. Тауарды сатып алу көлемін жергілікті дүкендердегі сұранысқа байланысты белгілі болды. Ал тұтынушылардың орташа айлық табысы ауыл тұрғындарымен сұхбаттасу барысында анықтадым. Қазіргі уақытта ешкі сүті өнімдері аумағымызда айтарлықтай дамымаған. Сол себепті бәсекелестік жоғары деңгейде болмайды. Күнделікті барлық таза өнім жаңалап дайындалады. Мен дайындайтын өнім денсаулыққа пайдалы. Ешкінің сүті десе көпшілік оның пайдалы әрі ем екенін біліп тұрады. Әлеуметтік желі көмегімен тауар танымалдылығын арттыруға болады. Ақпарат тарату, өнімді жарнамалау қиынға соқпайды. Болашақта үлкен сұранысқа ие болатынына сенемін!», дейді Жансая Серік.

Ешкі бағу, сүтін алу оңайлықпен келмейтін кәсіпке Жансая «Бизнес бастау» жобасы себеп болғанын айтады. Айлық курсын оқып, 900 мың грантын иеленеді. Бұл да болса ойлаған кәсібін бастуына ықпал етеді. Жансая тынымсыз еңбегінің нәтижесінде Абай ауданының әкімі Бауыржан Асановтың қолынан 1 миллиондық сертификатын алды. Бұл жетістігі ата-енесі мен құдай қосқан жолдасы Аргынның үздіксіз қолдауының нәтижесі. Қазір бұл шаңырақта Әділ есімді атұстар өсіп келеді.

Мөлдір Қуандыққызы.

Хабарландыру

«Абай ауданының тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі, автокөлік жолдары және тұрғын үй инспекциясы бөлімі» ММ ықтимал әсерлер туралы есеп бойынша қоғамдық тыңдаулар өткізеді: «Қарағанды облысының Абай қаласында қатты тұрмыстық қалдықтарды орналастыру үшін полигон салу» жұмыс жобасына ықтимал әсерлері туралы есеп 2022 жылғы 21 қараша күні сағат 15:00-де және «Қарағанды облысының Абай қаласында қатты тұрмыстық қалдықтарды орналастыру үшін полигон салу» Технико-экономикалық негіздемесі 2022 жылғы 22 қараша күні сағат 10:00-де Қарағанды облысы, Абай ауданы, Абай қаласы, Абай қаласы, Абай көшесі, 26 мекен-жайы бойынша өтеді. Zoom сілтемесі бар бейнеконференция

https://us04web.zoom.us сілтемесі де қол жетімді болады. Қоғамдық тыңдауларды ұйымдастыруға жауапты және ескертулер мен ұсыныстар қабылданатын жергілікті атқарушы органның электрондық поштасының мекенжайы –https://ecportal.kz/. Жоба бойынша құжаттама https://ecportal.kz/. және ЖАО https://www.gov.kz/memleket/entities/karaganda-tabigat?lang=ru. Жұртшылық өкілдері жоба материалдарымен қағаз түрінде таныса алатын орынның мекенжайы – Қарағанды облысы, Абай ауданы, Абай қ., Абай қ., 26. Тапсырыс беруші–«Абай ауданының тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі, автокөлік жолдары және тұрғын үй инспекциясы бөлімі» ММ заңды (пошталық) мекенжайы: Қарағанды облысы, Абай ауданы, Абай қаласы, Абай қаласы, 26. ЖСН / БСН: 150440002046 E-mail: gkh_abayrai@mail.ru. Құжаттаманы әзірлеушінің атауы және контакт деректері: «Каз Гранд Эко Проект» ЖШС, тел. 8 (775) 324 50 05 Шымкент қаласы Байтұрсынова көшесі 20 Б. БИН 111040001588 Банк: АО «Банк ЦентрКредит» БИК банкі: KСJBKZKX. Қосымша ақпарат: +7 707 201 0270 sukurylysproekt@mail.ru

Объявление

ГУ "Отдел ЖКХ, пассажирского транспорта, автомобильных дорог и жилищной инспекции Абайского района" проводит общественные слушания по отчетам о возможных воздействиях на РП «Строительство полигона для размещения твердых бытовых отходов в городе Абай Карагандинской области» по времени и дате 21 ноября 2022 года 15:00 и на ТЭО «Строительство полигона для размещения твердых бытовых отходов в городе Абай Карагандинской области» 22 ноября 2022 года 10:00. Слушания состоятся по адресу Карагандинская область, Абайский район, Абайская г.а., г.Абай улица Абая 26, так же доступна Видеоконференцсвязь с ссылкой на Zoom: https://us04web.zoom.us. Местный исполнительный орган ответственный за организацию общественных слушаний и контактные данные лица – ГУ «Аппарат акима Абайского района». Адрес электронной почты местного исполнительного органа, где принимают-ся замечания и предложения на на https://ecportal.kz/. Документация по проекту размещена на https://ecportal.kz/ и на сайте МИО https://www.gov.kz/memleket/entities/karaganda-tabigat?lang=ru. Адрес места, где представители общественности могут ознакомиться с материалами проекта в бумажном виде Карагандинская область, Абайский район, г.Абай, 26.

Заказчик – ГУ «Отдел жилищно-коммунального хозяйства, пассажирского транспорта, автомобильных дорог и жилищной инспекции Абайского района» Юрический (почтовый) адрес: Карагандинская область, Абайский район, г.Абай, улица Абая, 26, БИН: 150440002046 E-mail: gkh_abayrai@mail.ru.

Наименование и контактные данные разработчика документации: ТОО «Каз Гранд Эко Проект», тел, 8 (775) 324 50 05. город Шымкент ул.Байтұрсынова 20 Б. БИН 111040001588 Банк: АО «Банк ЦентрКредит» БИК банка: KСJBKZKX.

Дополнительную информацию можно получить по: +7 707 201 0270 sukurylysproekt@mail.ru

«Ұлттық мұрағат қоры және мұрағаттар туралы» Қазақстан Республикасының Заңына сәйкес ұйым қызметінде пайда болған тарихи, ғылыми, әлеуметтік, экономикалық, саяси немесе мәдени айрықша маңызы бар және белгіленген тәртіппен Ұлттық мұрағат қоры құрамына енгізілген құжаттар, халықтың тарихи-мәдени мұрасының ажырамас бөлігі болып табылады және оларды Қазақстан Республикасының ұлттық игілігі ретінде мемлекет қорғайды.

Мұрағат өз қызметінде Қазақстан Республикасының мұрағат ісі жөніндегі заңнамалық және заңға тәуелді нормативтік құқықтық актілерін, жоғары

тұрған орган басшыларының және ұйым басшысының бұйрықтарын (өкімдерін), жергілікті атқарушы органның, тиісті мемлекеттік мұрағат мекемесінің нормативтік-әдістемелік құжаттарын және Мұрағат туралы ережені басшылыққа алады.

Мұрағаттың негізгі міндеттері құрамы жоғары да аталған құжаттарды жинау, мұрағатта уақытша сақталатын құжаттар құндылығына сараптама жүргізудің сапасын, сақталуын, есепке алынуын және пайдаланылуын қамтамасыз ету және ұлттық мұрағат қоры құрамына жатқызылған құжаттарды мемлекеттік мұрағат мекемесі тұрақты сақтауына дайындау және тапсыру, ұйымдағы іс жүргізу мен

мұрағат ісін жетілдіру саласында әдістемелік басшылықты жүзеге асыру болып табылады.

Жыл сайын сот мұрағатына аяқталған істер, журналдар мен нарядтар, есептік-ақпараттық құжаттар тапсырылады. Мұрағат жұмысының басты бағыты істерді электронды түрде есепке алу мен оларды беру. Судьялар мен сот мамандары мұрағат істерін қызмет бабында қолдануға құқылы. Мұрағатшы істерді, материалдарды сақтауға қажетті жағдайларды жасайды, сұрау хаттар бойынша мұрағат істерінен құжаттардың көшірмелерін береді, сот мұрағаты журналын жүргізеді.

Көрсетілген құжаттар мемлекеттік мұрағат меке-

месіне тұрақты сақтауына тапсырылғанға дейін сот мұрағатында сақталады. Ал, ведомстволық мұрағаттардағы уақытша сақтаудың шектік мерзімі уәкілетті мекемемен анықталады.

Сот істері, материалдар және басқада құжаттар мұрағатта жылдар бойынша сақталады.

Сот мұрағатындағы істерді есепке алу, беру және жіберу қолданыстағы нұсқаулықтарға сәйкес жүргізіледі.

Нарядтар, істер тізімдемесі бойынша сот мұрағатына тапсырылады. Тізімдемеге тиісті бөлімнің маманы немесе мұрағатшы қол қояды. Сот мұрағатына өткізілетін нарядтардың мұқабаларына,

сондай-ақ есепке алу-статистикалық карточкаларға немесе тіркеу журналдарына тізімдемесі бойынша іс сот мұрағатына тапсырылған мұрағаттық нөмір және тізімдеменің нөмірі қойылады.

Істермен танысу үшін сот ішінде жазбаша өтініш берілгеннен кейін және мынадай құжаттарды ұсынғаннан кейін сот төрағасының рұқсатымен ғана беріледі:

азаматтық істер бойынша іске қатысатын өкілдерге және басқада адамдарға жеке куәлігін көрсету бойынша;

бірінші, апелляциялық және кассациялық сатыларда сотта іс бойынша сөз сөйлейтін адвокаттарға, сондай-ақ іс

жүргізумен аяқталған істер бойынша адвокаттарға заң консультациясы берген ордер және қызметтік куәлік ұсынылған кезде;

істі қарауға сенімхат және олардың өкілдеріне жеке басын куәландыратын құжатты көрсеткен кезде.

Судьяларға, сот кеңсесінің қызметкерлеріне, мамандарға және прокурорларға олардың талаптары бойынша істер мен материалдар сот төрағасының рұқсатымен беріледі, ол туралы мұрағатшы немесе маман арнайы журналға белгі қояды.

Арай Жарылғасинова, Абай аудандық соты кеңсесінің жетекші маманы.

ОЙ ТОЛҒАМ

Қазақ Республикасы һәм «3/5 ымырасы»

Құрманғазы ӨТЕБАЙ

Қазақстан – демократиялық дамуды ту еткен, унитарлы республика. Қазақияны унитарлы еткен бір кездердегі бабалар қаһары мен салтанаты. Ел мен жұрттың қазіргі қожасы саналатын қазақ ұлты Еуразия даласының жүрегінде көсіліп, әлі бейқам жатқандай көрінеді. Қилы замандардың зәһарлы дауылы біздің жұрттың болмыс көбесін сөксе де, аналарының көзінен қанды жас төксе де, Алаштың ақиықтарын атып кетсе де «Жаңа тарихтың» жылнамасына қазақ өз өмірін жазып жатыр. Алайда, «бақытты» республиканың бас байрағын көтерген ұлттың басынан бұлт тарқады ма? Осындайда АҚШ мемлекетінің 1787 жылғы «3/5 Компромиссі» еске түседі. Бұл сары, қара нәсілділердің құқықтық статусы жайындағы 1 құл 3/5 (бестен үш кісі) дегенді білдіретін Филадельфия конвенциясының қосымшасы десек қателеспейміз. Оның бізге қандай қатысы бар десеңіз, жаһанда ұлттың ел болып сақталуының 5 негізі хақында ой толғап көрсек...

Қазіргі Алаш жұртын замана мұхитының толқынымен алысқан желкенді кеме дерсің. Сол мұхиттың төсін әр ұлт құрыш фрегаттар мен алып лайнерлердей кесіп, түбін сүңгуірқайықтардай еркін шарлауда. Кемесі жоқ (жері жоқ) кей байқұстар біреудің зәкіріне жабысып, жан сақтағанын да жанарымыз жадымызға жазуда. Себебі, тіршіліктің заңы осындай. Әлдінің әлсізді жалмайтыны анық ақиқат. Бұл – ғылым мен надандықтың, адалдық пен сатқындықтың салдарынан туған ұлттардың тағдыры.

Әлгіде еске алған АҚШ – федеративті республика. Әлемде әлеуеті зор осы мемлекет 1861 – 1865 жылдары « Солтүстік пен Оңтүстіктің соғысы» аталған азаматтық соғысты бастан кешіргенін білеміз. Негізінен құл иеленетін және одан бас тартқан штаттар арасындағы қанды сойқан дәстүр мен саяси құндылықтар айырмашылығынан туындаған еді. Соғыс 360 мың адамның жанын жалмап аяқталды. Оның қорытындысы бойынша АҚШ Конституциясының 13 түзетуіне сәйкес құлиеленушілікке тиым салынды. Бірақ, құл 3/5 адам саналатын1787 жылғы «3/5 Компромиссінің» Өкілдер

палатасы 1968 жылы күшін жойды. Айтпағым, еркін адамдардан басқасының құқықтық статусы кейінгі ғасырдың еншісіне екіұдай күйде, шөре-шөреде қалды, қысқасы.

Хош! Айналып қазаққа келсек, Азаттықтың «құрт қатқан ақсорпасын ішкелі» отыз жылдан асты. Бірақ, бүйіріміздің шықпағанын кешегі «қаңтар оқиғасы» айқындап берді. Әлгі «3/5 адам» деген ұғым мені біраз ойға жетелгендей. АҚШ-тың 3/5 деп топшылағаны құлдық сана «жартымидан» сәл ілгері дегені ғой...

Біз әр ұлтты «жеке тұлға» деп түсінсек, «оны толық етіп тұрған 5 қасиет бар» деп топшылаймын. Ұлттың Болмысы, Тілі, Отаны, Еркіндігі, Ғылымы мидың 5 бөлігіндей. Оның бірі толық істемесе, жарымесің деген сөз, негізі.

Болмыс – жұрттың тарихы мен салт-дәстүрі, ділі мен діні, мәдениеті мен өнері. Көне түркі дәуіріндегі таным-түсінігіміз бен салт-дәстүріміз исламмен бір таспаға өрілуі керек. Әйтпесе, әсіредіншілдік пен әсірекомполитизм «жебесі» ұлт болмысының сауытын сөгетіні айқын. Араб әліпбиіне бейімделеген жазуымыздың латынға өтуіне қарсылық білдірген Ахаң (Ахмет Байтұрсынов) мұсылмандықты ұстанған жанашыр түркі бауырлардан қазақтың іргесі ажырамауын көздеген болуы керек. Десек те, саха жұрты бастаған түркілердің көз қиығы мен салт-дәстүрі бізге бір елідей жақын көрінеді. Сарыөзеннің (Хуанхе) бойынан Сібір мен Қиыр Шығысқа, Алатаудан Орал таудың қойнауы мен Дунайға дейін созылған

мәдениет жері шалғай болса да, өзінің біртұтастығымен таңырқатады. Біз соның бір бөлшегіміз.

Тіл – ұлт болмысының қайнар бұлағы. Руханият пен әдебиет, мәдениет пен өнер осыдан сусындайды. Адам санасына ой салатын әлем мен қазақтың үздік шығармашылық туындылары, «жақсы ән мен тәтті күй» қазақ тілінің арқасында діліміздің діңгегін аман сақтап тұр. Майқы би мен марғасқа жырауларға жеткен, Абайдың тереңдігі мен Мағжанның көркемдігінен өткен ана тіліміз Ахаңның арқасында түрлене түледі. Алайда, «атқосшының» күнін кешкен ана тіліміз мемлекеттік институттардың төріне шыға алмай, технологиялық дамуға терең ене алмай, «көк төбелі» ғимараттардың табалдырығын күзетіп тұрғандай. Дегенмен, сабыр қажет. Себебі, дипломатияның жілігін шағып, майын ішкен Ел президенті Қасым-Жомарт Тоқаевтың қазақ тілінің өлмейтінін қадап айтқаны көңілге сенім ұлатады. Ал, алмағайып заманда ұраншылдыққа салынсақ, ұрынарымыз анық.

Отан – жер мен жұрт, ең қастерлі мұра. Сағым тербеген сары даланы жайлаған ақжөңке ашықтарда сүйегіміз шашылса да, рухымыз басылса да жерімізді сақтап қалдық. Мұны «Алаш зиялыларының арқасы, қайыспаған халықтың қасиеті» деп түсінгеніміз дұрыс. Орыс императрицасы Екатерина II заманынан бастап, қазаққа сулы һәм нулы жерлердің біразына қоныстануға шектеу

қойылғанын білеміз. Сөйтіп, бір дәуірдегі ен жайлау, бір заманда бекініске айналды. Кеңес кезінде «Все народа равны, но мы равнее всех» деген қағазға түспесе де, қағажу көрсеткен саясат болды. Индустрияландыру екпініне ілескен Қаныштай (Қаныш Сәтбаев) дарабоздар елдің дамуына ерлікпен атсалысты. Соның арқасында ғылым қалыптасты. Біздің мемлекет ұланғайыр жерді ұрпаққа қалдыру үшін Қарулы Күштерін қайта жасақтауға кірісті. Тек, көршінің қолтығынан шығып, Түркияның көмегімен жоғары технологиялы қарумен жарақталған айбарлы әскер қалыптастыру қажет-ақ. Бұл істің бастамасын қалыптастырып жатқан да мемлекет басшысы. Сондықтан, «айбалтаны уақытында қайрасақ қана» Отанның ошағы сөнбейтінін ұмытпауымыз керек.

Еркіндік – адамға қастерлі асыл ұғым. Адамның санасы мен құқын «қылыш» дін мен «бұрыс» заң шектемеуі қажет. Еркін қоғамда өмір сүрген адам ғана бақытты. Еркіндік –қазақтың атында да, затында да бар қасиет. «Жа-сына қарай отырып, жағына қарай сөйлеген» қазаққа әр адамның пікірі құнды болған. «Отындық ағаштан оқтық қайың шығады» деген Сырым батырдың сөзiosыны аңғартқандай. Толысқан адам нio стиліндегі суретке тамсанса, не болмаса «елге жасалған қиянат» деп жар салса жазаланбауы тиіс. Жарықтық Аристотель ғаламның кіндігін жер деп түсінген. Коперник күллі планеталар күнді айналатынын дәлелдеді. Астрономия мен физикаға жүгінсек

соңғысынікі дұрыс. Алайда, «тіршілік – ғаламның бастауы» екенініне күмән келтіре аламыз ба?! Ендеше, «Қазақ еліндегі еркін азаматтың елдің қамын жеген есті сөзі ескерілсе» деген ой келеді.

Ғылым – ғарышқа бойлайтын құбылыс. Ньютонның классикалық механикасы, Эйнштейннің салтытрмалылық

теориясы, Хокингтің ғарыш әлемі адамзат пен күллі тіршілікті мәңгілікке жетелейді. Сөз бен құдірет, саз бен сурет инженер-ғалымның қиялын ұштайды. Жоғары технологиялы ғылым мемлекеттің бағын ашады. Сондықтан, руханият пен технократия біртұтас. Мыңдаған диссертация қорғалса да, мемелекет қолға алса да отыз жыл өркендеп кете алмадық. Өйткені, соның 90 пайызы жапон студентінің дипломдық жұмысына жете алмайтынын да жақсы білеміз. Шикізатымыз болмаса, шибөрідей жемтік іздеп, қалың бұқара шетелге босып кетер ме еді? Ғылым мен білім министрлігін қаққа бөлген президент Қасым-Жомар Кемелұлының жарлығынан жақсылық күтеміз.

Әлемде 195 тәуелсіз мемлекет бар. Мемлекеттік басқару нысанын республика деп таңдағыны – 158. Қазақстан да осы топтың ішінде. Елдің азаттығы мен ұлттың бәсекеге қабілеттілігін мемлекет ұстанған бағыт айқындайды. Ендеше, «Өткен күннен алыс жоқ, келкр күннен жақын жоқ» деген тәмсілге сүйенсек, жарқын болашақтан қапы қалмауымыз керек. Халықтың қарны тоқ болса, елдің бірлігі бекем болса ғана мемлекет дамиды. Болмысы – берік, Ана тілі – үстем, Отаны – аман, Еркіндігі – кәміл, Ғылымы – терең ұлт қана кемеліне келмек. Сондықтан, әр адам сана трансформациясын өзінен бастауы керек. Әйтпесе, 3/5 құқымен өмір сүру қыр соңымыздан қалмайды.

құрметті оқырман!

Аудандық «Абай ақиқат» газетіне 2023 жылға жазылу науқаны басталды. Газетке жазылуды «Казпошта» АҚ пошта байланысының барлық бөлімшелерінде ресімдеуге болады. Газетке 6 айға және бір жылға жазылуға болады.

Жеке жазылушылар үшін жазылу индексі 65625, 6 айға 2283,60 теңге, 1 жылға 4567,2 теңге.

Кәсіпорындар мен ұйымдар үшін жазылу индексі -15625, 6 айға 3183,60 теңге, 1 жылға 6367,2 теңге.

Құрметті оқырман, «Абай ақиқатпен» бірге болыңыздар!

Абай ақиқат

Уважаемые читатели!

Началась подписная кампания на 2023 год на районную газету «Абай ақиқат».

Подписку на газету можно оформить во всех отделениях почтовой связи АО «Казпошта».

Индекс подписки для физических лиц - 65625, цена на полгода – 2283,60 тенге, на 1 год – 4567,2 тенге.

Индекс подписки для предприятий и организаций - 15625, цена на полгода – 3183,60 тенге, на 1 год – 6367,2 тенге.

Дорогие читатели, оставайтесь с нами!

Директор – Құрманғазы ӨТЕБАЙ
Бас редактор – Жансая САРСЕНБАЙҰЛЫ

Тіркеу куәлігі № 17617-Г
(Қазақстан Республикасы ақпарат және коммуникациялар министрлігі 26.03.2019 ж. берген)

Меншік иесі: «Аудандық «Абай-Ақиқат» газетінің редакциясы» ЖШС

Жарияланған мақала авторларының пікірлері редакция көзқарасын білдірмейді.

Жарнамалар мен хабарландырулардың мазмұны мен мәтініне жарнама беруші жауап береді.

Опубликованные материалы не всегда отражают точку зрения редакции.

Ответственность за содержания рекламного текста несут сами рекламодатели.

Газетте жарияланған материалды сілтемесіз көшіріп басуға болмайды.

При использовании материалов в СМИ ссылка на «Абай-Ақиқат» обязательна.

Хат жазып, хабарласыңыз.

Мекен-жайымыз:

Қарағанды облысы, Абай қаласы,

3 ықшам аудан, №43 үй.

Телефон 8-(708)-1210752 (Whatsapp),

эл. пошта:

otebay-k@mail.ru

abayhabar@mail.ru.

Пишите, звоните.

Наш адрес:

Карагандинская область, город Абай,

3 мкрн, д. 43.

Телефон 8-(708)-1210752 (Whatsapp)

эл. почта:

otebay-k@mail.ru

abayhabar@mail.ru

Газет редакцияда теріліп, беттеліп, «Арко» ЖШС баспаханасында басылды: Қарағанды қаласы, Сәтбаев көшесі 15. Аптасына 1 рет шығады Таралымы 646 дана. Тапсырыс 1. Көлемі 4 баспа табак